

T.C.
KÜLTÜR BAKANLIĞI
ANITLAR VE MÜZELER GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

TÜRK ARKEOLOJİ DERGİSİ
SAYI : XXXI

Celal ŞİMŞEK

LAODIKYA SÜTUNLU LAHTI

ANKARA - 1997

LAODİKYA SÜTUNLU LAHTI

*Celal ŞİMŞEK **

Bulutnu Yeri : Lahit 1987 yılında Laodikya nekropolünde tarla tesviyesi sırasında bulunarak müzeye getirilmiştir. Bugün 2939 envanter - 6527 klasik no ile Hierapolis Müzesi, A Salonu'nda sergilenmektedir.

Cinsi	: İnce grenli beyaz mermer.	
Ölçüleri		
Tekne	: Uzunluk	: 236 cm
	: Yükseklik	: 113,5 cm
	: Eni	: 99 cm
	: Figür Yüksekliği	: 80-95 cm arası.
	: Figür Derinliği	: 16 cm
Kapak	: Uzunluk	: 227 cm
	: Eni	: 108 cm
	: Yükseklik (kapak dahil):	35 cm

Lahit kaidesi önde düz, arka ve iki dar yüzde torus-trochilos-torus düzenine göre yapılmıştır. Cephelerdeki burmalı sütunların yivleri birbirine ters yönde açılmıştır.

* Celal ŞİMŞEK, Denizli Müzesi Müdürlüğü, Selçuk Üniversitesi, Klasik Arkeoloji Doktora Öğrencisi
Bu çalışmayı yayınlamama izin veren müdürümüz Sayın H.Hüseyin Baysal'a, lahitin bulunup çıkarılmasında büyük emeği geçen Arkeolog Ali Ceylan'a teşekkür ederim.

Ön Yüz: Biri profilden iskemleye oturmuş, diğerleri cepheden olmak üzere beş adet figür tasvir edilmiştir. Lahit sütunlu bir bina cephesi gibi düzenlenmiştir. Pedestal kaide üzerinde, Korinth başlıklı ikişer burmalı sütun üzerinde; kenger, palmet yaprağı, yumurta dizileri ve triglif sıralarının bulunduğu, iki yanlardaki basık yarım daire, ortadaki üçgen alınlık olmak üzere, cephe altı sütun ile üç ana bölüme ayrılmıştır. Alınlıklar içinde birer adet istiridye kabuğu motifi yer alır. Sol köşedeki sütunun üstüne rastlayan alınlığın köşesi yontulurken kırılmış, buraya sanatçı alçak kabartma olarak bir aslanın geyiğe saldırması sahnesini işlemiştir. Aynı konu sağ köşedeki sütunun üstüne rastlayan alınlık üzerinde de tekrar edilmiştir. İki yandaki basık yarım daire alınlıkların içteki sütunların üstüne rastlayan kısmında birer Eros, aslanın başını tutar şekilde betimlenmiştir.

Figürler soldan sağa doğru:

Lahte göre en sağda cepheden bir savaşçı figürü tasvir edilmiştir. Figürün sağ ayağı yere düz basmakta, sol ayak dizden hafif kırılarak yana doğru çekilmiştir. Ayaklarda baldıra kadar çıkan ve yuvarlak sona eren çizme vardır. Baş sola doğru 4/3 döndürülmüş, sol kolunda yuvarlak bir kalkan tutmaktadır. Sağ kol aşağıya ve yana doğru atılmış, dirsek altından kırıktır. Bu haliyle figür sağ elinde bir mızrak tutuyor olmalıdır. Sağdaki sütun gövdesi ve kaidesinde mızrağın kopma izleri görülmektedir. Figür diz üstüne kadar inen kalın kıvrımlı bir elbise giymiştir. Belden kemerlenen elbise dirseklere kadar kolları da örtmektedir. Elbisenin üzerinde, boyundan arkaya atılan sağ omuz üstünde düğmelenen ve sol kol dirseği üzerinden geçerek ucu aşağıya düşürülen bir pelerin yer alır. Kalın elbise yanlarda derin ve aşağıya doğru inen düz kıvrımlar, göbek ile göğüs üzerinde V kıvrımlar yapmıştır. Savaşçının hafif köşeli hatlı bir yüz yapısı vardır. İnce dudaklı, kabarık kaşlı, hafif sivri çenelidir. Burun ve çenenin bir kısmı kırılmıştır. Saçlar kabarık bukleler halinde yapılmış olup, ön kısımda aslan yelesi şeklinde kalkmıştır. Derin bir alın çizgisi vardır. Göz bebekleri işlenmiş, yana ve hafif yukarıya doğru dalgın bir ifade ile bakmaktadır. Bütün olarak ele alındığında figürde hafif S duruş hakim olup, ince uzun ve zarif bir görünüş vardır.

İkinci figür: Kadın figürü cepheden tasvir edilmiştir. Sağ ayak yere düz basmakta, sol ayak dizden kırılarak hafif yana ve geriye doğru atılmıştır. Ağırlığı sağ ayak taşımaktadır. Başını 4/3 sağına doğru döndürmüş, yanındaki savaşçıya bakmaktadır. Üzerine ayak parmaklarına

kadar tüm vücudu örten khiton giymiş, onun üzerinde daha kalın hymation yer alır. Sağ kol hafif dirsekten kırılarak aşağıya ve öne doğru uzatılmış, eli ile hymationun ucunu tutmaktadır. Sol kol dirsekten kırılarak öne ve yukarıya doğru kaldırılmış olup, sağ omuzdan göğüs altına çekilen hymationu tutmaktadır. Khiton göğüs altında sıkıştırılmıştır. Kadının zengin elbise içinde betimlenmesi soylu birisi olduğunu göstermektedir. Baş oval olarak yapılmış, dolgun yüzlü ve etli dudaklıdır. Saçlar ince bukleler halinde matkapla işlenmiştir. Baş üzerinde bir bant (diadem) yer alır. Göz bebekleri belirtilmiştir. Burun ve sol elden aşağıya doğru sarkan elbisenin bir kısmı kırılmıştır. Kadının yüzünde durgun, sakin bir ifade vardır. Genel olarak figür ince uzun görünümlü ve hafif S duruşludur.

3. *Figür*: Sakallı erkek figürü diğerlerine göre yüksekçe bir kaide üzerinde, aslan ayaklı iskemleye oturur vaziyette tasvir edilmiştir. Baş ve bacaklar profilden, gövde 4/3 cepheden yapılmıştır. Ayak ucu kopmuş olup sandalet giymiştir. Figürün üzerinde bol ve derin kıvrımlı ayak ve el bileklerine kadar tüm vücudu örten kalın elbise vardır. Sağ kol dirsekten hafifçe kırılarak geriye ve yana doğru atılmış, eli açık olarak oturduğu iskemleye dayanmaktadır. Sol kol ise dirsekten kırılarak öne diz üstüne doğru çekilmiş, elinde ucu kırılmış bir rulo tutmaktadır. Elbise göğüs altında V kıvrımlar yapmıştır. Sağ kalça üstünden sol kol üstüne döndürülen bir kıvrım demeti atılmıştır. Elbise altta iskemleden sağ ayağa doğru, oturmadan dolayı yelpaze şeklinde kıvrımlar oluşturmuştur. Baş uzun olup, sakal ve saçlar bukleler halinde matkapla işlenmiştir. Kaşlar kabarık yapılmış, kemikli ve sakin bir yüz ifadesi vardır.

4. *Figür*: Giyimli kadın cepheden tasvir edilmiştir. Sağ ayak yere düz basmakta, sol ayak dizden hafif kırılarak yana ve arkaya doğru atılmıştır. Ağırılığı sağ bacak taşımaktadır. Sağ kol dirsekten kırılarak solda oturan figüre doğru uzatılmış ve elinde bir kese tutmaktadır. Sol kol dirsekten kırılmış yere paralel olarak sağ omuzdan öne doğru geçirilen kumaşı tutmaktadır. Baş 4/3 sağa doğru döndürülmüş sakallı figüre doğru bakmaktadır. Kadının üzerinde alta ayak parmaklarına kadar tüm vücudu örten ve göğüs altında sıkıştırılan khiton, onun üzerinde kalın hymation yer alır. Khiton iki bacak arasında derin, yere paralel kıvrımlar oluşturmuştur. Khiton üzerinde, iskemleye oturan figürün sağ ayak ucu parçası görülmektedir. Kadın oval yüzlü, sivri çeneli, ince dudaklıdır. Burun kırılmıştır. Matkapla yapılmış ince bukleli saçlar arkaya doğru çekilmiş olup, başın yarısı elbise ile örtülmüştür. Açık kalan kısımda diadem görülmektedir. Figürün tümü ele alındığında genç kadın örtünmüş durumda

dalgın ve hafif tebessümlü yüzüyle yaptığı bir görevi yerine getirmenin mutluluğunu yaşamaktadır.

5. *Figür*: Çıplak genç erkek figürü cepheden tasvir edilmiştir. Sol ayak yere düz basmakta, sağ ayak dizden kırılarak hafif yana ve geriye doğru atılmıştır. Sağ kol yandaki sütuna doğru indirilmiş olup, dirsek üstünden itibaren kırılmıştır. Sütun gövdesi üzerinde kırık izini görmek mümkündür. Ayrıca pedestal kaide üzerinde dikdörtgen kesitli kırık parça bulunmaktadır. Buna göre figür sağ elinde bir mızrak tutuyor olmalıdır. Sol kol dirsekten 90 derece kırılarak sütuna yaslanmış ve öne doğru uzatılmıştır. Kol dirsek önünden kopmuştur. Boyun kısmında sağ omuz üstünde düğmelenen pelerin göğüs üzerinde kabarık V kıvrımlar oluşturmuş, arkadan geçirilerek sol dirsek üstünden aşağıya doğru sarkıtılmıştır. Pedestal kaide yanında ve elbise kıvrımı üzerindeki kopma izlerinden de anlaşıldığı üzere figür bu elinde de sporla ilgili bir nesne tutmaktadır. Baş sağa ve hafif aşağıya doğru 4/3 döndürülmüş, yuvarlak yüzü, top çeneli ve kalın dudaklıdır. Ağız hafif açık, kaşlar kabarıktır. İri saç bukleleri matkapla işlenmiş olup, önde aslan yelesi şeklinde saç bukleleri kalkmıştır. Bütün olarak figürün ince uzun ve zarif, S duruşlu betimlenmesi bize Praxiteles'in eserlerini hatırlatır.

ARKA UZUN YÜZ

Sütun, alınlık düzeni; ikinci derecedeki süslemeler (palmet, kenger yaprağı, yumurta ve triglif) ön ve iki yan yüz ile aynıdır. Bu yüzde konu olarak bir aslan avı sahnesi işlenmiştir. Av sahnesini iki köşede simetrik olarak atları tutan birer Dioskur (Kastor-Polydeuskes) sınırlandırmıştır.

Seyirciye Göre Figürler Soldan Sağa Doğru: Dioskur cepheden tasvir edilmiş, sağ eliyle 4/3 dönen atın dizginlerini tutmaktadır. At kabarık yelesi, heyecan, hareketlilik ve huysuzluk ifadesi olarak iri gözlü betimlenmiştir. Başının yarısı ve ön sol bacağı dibinden kırılmıştır. Atın sağ ayağı dibinde yarısı kırılmış bir köpek yer alır. Arka ayaklar alçak kabartma olarak Dioskur'un gerisinde gösterilmiştir. Dioskur'un boyun kökünden itibaren başı kırılmıştır. Sol ayak sağlam olarak yere düz basmakta, diz üstünden kopmuş olan sağ bacak ise hareketten anlaşılacağı üzere yana ve öne doğru atılmıştır. Köpek figürünün yanında ayağın bilekten aşağısı görülmektedir. Dioskur diz üstüne kadar inen ve belden sıkıştırılan kalın bir elbise giymiştir. Üzerine boyundan arkaya atılan, sağ omuz üstünde düğmelenen, sonra arkadan geçirilip ucu sol dirsekten aşağıya düşürülen bir pelerin atmıştır. Kalın kumaş ve pelerin vücut üye-

rinde kabarık V kıvrımlar oluşturmuştur. Sol kalça üzerinde bir kırık izi görülmekte olup, Dioskur sol elinde bir nesne tutuyor olmalıdır. Sol ayakta uzun bir çizme vardır. Hareketten dolayı bacak damarları ve diz kapağı itinalı bir şekilde gösterilmiştir. Sol kol dirsekten kıvrılarak öne doğru yere paralel uzatılmıştır. Kol dirsek altından kopmuştur. Kompozisyon olarak Dioskur huysuzlanmış olan atı yatıştırılmaya çalışmaktadır.

2. *Figür*: Cepheden tasvir edilen figürün sağ ayağı yere düz basmakta, sol ayak dizden bükülerek hafif yana doğru atılmıştır. Ayaklarda uzun çizme vardır. Figürün üzerindeki kalın elbise dirseğe kadar kolları ve alta dize kadar olan tüm vücudu örtmektedir. Bel üstünde sıkıştırılan elbise vücudun ön kısmında kabarık V kıvrımlar yapmıştır. Bunun üzerinde sağ omuz üstünde düğmelenen ve gövdenin sol kısmını örten, sonra sol kol üstünden aşağıya düşürülen pelerin yer alır. Sağ kol dirsekten kıvrılarak yana ve yukarıya doğru uzatılmış olup dirsekten kopmuştur. Sol kol vücuda paralel dirsekten bükülerek ata doğru uzatılmıştır. Bu kol da dirsek altından kopmuştur. Figürün sol kalçası üzerinde elinde tuttuğu nesnenin kırık izi vardır. Yine sol dizi üstünde atın kuyruk parçası yer alır. Baş sola doğru 4/3 döndürülmüştür. Yuvarlak yüzlü, sivri çeneli ve hafif açık ağızlıdır. Kaşlar kabarık, gözler derine çekilmiş, burun kırıktır. Saç bukleleri matkapla işlenmiş, alın üzerinde aslan yelesi şeklinde yapılmıştır. Bütün olarak ele alındığında figür dikkatlice, merkezi teşkil eden av sahnesine bakmaktadır.

3. *Figür (Süvari-Atlı Avcı)*: At şaha kalkmış durumda, gövde profilden, baş 4/3 cepheden betimlenmiştir. Kuyruğu, sağ arka bacağı ve başının yarısı kopmuştur. Yelesi kabarık olarak gösterilmiştir, 4/3 dönmeden dolayı boyun kırışıklıkları fevkalade başarılı gösterilmiştir. Ön ayaklar aslanın başına doğru uzatılmıştır. Atın karşısında, aslan olmasına rağmen yüzünde fazla bir heyecan ifadesi yoktur. Atın altında sadece arka bacakları görülen diğer tarafları kırılmış bir köpek yer alır.

Binici at üzerinde vücudunu 4/3 kuvvetlice sağa döndürmüş, başı boyun kökünden yontulurken kırılmıştır. Heykeltraş buraya dübel deliği açarak içine demir koyup tamir etmiştir. Sağ kol dirsekten bükülerek geriye doğru kuvvetlice çekilmiştir. Kol dirsek önünden kopmuştur. Binici kırık olan bu kolda, mızrağını aslana saplamak için atmaktadır. Çünkü aslanın üzerinde daha mızrak saplama izi yoktur. Binici sol eliyle de atın dizginlerini tutmaktadır. Atın dizginlerinin bir kısmı ve binicinin sağ ayağı kırılmıştır. Sol ayağında ise uzun bir çizme vardır. Üzerinde dize

kadar inen ve kalça üzerinde yay şeklinde kıvrımlar oluşturan, kalın kumaş elbise vardır. Bunun üstünde boyundan geriye atılan, sağ omuzdan düğmelenen pelerin yer alır. Erkek aslan profilden betimlenmiştir. Arka ayaklarını yukarıya doğru kaldırmış ve pençeleri açıktır. Aslanın kuyruğu kırılmıştır. Yeleler kabarık olarak matkapla işlenmiş, ağız açık ve dil dışarıdadır. Göz bebekleri iri olup, kaburga kemikleri ve bacak adaleleri itinalı olarak gösterilmiştir. Figürün tamamı ele alındığında aslanın yüzünde saldırganlık ile birlikte korku ve buna bağlı yaşama mücadelesi iyi bir biçimde verilmiştir.

4. *Figür*: Cepheden tasvir edilen erkek figürü sağ ayağını yana çekmiş ve yere düz basmaktadır. Sol ayak hafif dizden bükülerek ileriye doğru atılmıştır. Sağ kol yana ve dirsekten kıvrılarak yukarıya doğru kaldırılmış olup, dirsekten itibaren kopmuştur. Figürün üzerinde belinden sıkıştırılan kalın kumaş elbise yer alır. Boynunda sağ omuz üzerinde iğnelenen ve gövdenin soluna doğru atılan, sonra dirsekten kıvrılarak öne doğru uzatılan, sol kolun üzerinden düşürülen pelerin vardır. Ayaklarına uzun çizme giymiştir. Baş boyun kökünden kopmuştur. Yapılan vücut hareketine ve arkadaki başın kırık izine göre figür biniciye doğru bakıyor olmalıdır.

5. *Figür*: Dioskur cepheden tasvir edilmiş, sağ ayak yere düz basmakta, sol ayak dizden hafif kıvrılarak yana ve öne doğru atılmıştır. Figürün üzerinde dizlerin üstüne kadar inen kalın kumaş elbise ve üstünde sağ omuz üzerinde iğnelenen, önde sol kol üzerinden arkaya geçirilen pelerin vardır. Elbise vücut üzerinde kabarık V kıvrımlar oluşturmuştur. Sağ kol yana ve aşağıya doğru çekilmiş olup, bilekten itibaren kopmuştur. Yandaki sütun üzerinde kolun dayandığı iz görülmektedir. Sol kol yana atılmış, dirsekten kıvrılarak atın dizginini tutmaktadır. Dioskur'un ayaklarında uzun çizme vardır. Baş yontulurken kopmuş olup dübel deliği açılarak usta tarafından demir çubukla birleştirilmiştir.

At Dioskur'un arkasında başını 4/3 döndürmüştür. Ön bacaklar gösterilmemiş sadece şu anda bir kısmı kırık olan çıkıntılı tablo yapılmıştır. Atın arka bacakları alçak kabartma olarak betimlenmiştir. Yele kabarık olarak belirtilmiş, dönmeden dolayı boyun kırıksıklıkları gösterilmiştir. Atın başının yarıdan aşağısı kopmuştur. Yüzde huysuzluk ve heyecan ifadesi verilmiştir. Dioskur'un sol ayağı yanında sağ bacak ve boyundan itibaren başı kopmuş bir köpek yer alır. Kompozisyon olarak Dioskur diğeri gibi huysuzlanan atı yatıştırmaya çalışmaktadır.

KISA SAĞ CEPHE

Adak Sahnesi: İki sütun arası bir tapınak giriş cephesi olarak düzenlenmiş, dikdörtgen, geometrik desenli kapı önünde yarısı kırılmış hayvan ayaklı sehpa (sunak) yer alır. Kapının üstünde dışa profilli çıkıntı yapan cephede yumurta dizisi, kenger, palmet yaprağı, triglif ve istiridyе kabuğu bezemeleri yapılmıştır.

Sol tarafta cepheden, ayakta, başı örtülü bir kadın betimlenmiştir. Sol ayak yere düz basmakta, sağ ayak hafif dizden kıvrılarak yana doğru atılmıştır. Kadının üzerinde tüm vücudu örten, bacak arasında bol kıvrımlı döküm yapan khiton ve üzerinde hymation yer alır. Sağ kol dirsekten kıvrılarak göğüs altından sol kola doğru götürülmüştür. Sol kol da dirsekten bükülerek öne doğru yerde paralel çekilmiş ve elinde sunu ile ilgili dini bir kap tutmaktadır. Figür yarım daire bir kaide üzerinde betimlenmiştir. Kadının solunda cepheden tasvir edilmiş, sağ ayağını öne doğru atmış bir boğa yer alır. Boğanın bacağı kırılmış olup, sadece ayak parçası görülmektedir.

Sağdaki sakallı erkek figürü de cepheden tasvir edilmiştir. Sağ ayak yere düz basmakta, sol ayak hafif dizden kıvrılarak yana doğru atılmıştır. Ayaklarına sandalet giymiştir. Kalın mantoya sarılmış olan figür sağ kolunu dirsekten kıvrarak sunağa (sehpa) doğru uzatmıştır. Kol, el bilek kısmının gerisinden kopmuştur. Sol kol vücuda paralel öne kalça üstüne doğru götürülmüş, elinde bir rulo (ihtimal tapınak berati) tutmaktadır. Vücut üzerinde elbise kalın ve derin kıvrımlar oluşturmuştur. Baş hafif aşağı ve sağ omuz yönüne doğru 4/3 çevrilmiş, sakal ve saçlar bukleler halinde matkapla işlenmiştir. Burun küçük, ağız hafif açık olup, figür tamamen kendini yaptığı işe vermiştir.

KISA SOL CEPHE

Figürler yukarıya doğru genişleyen profilli pedestal kaide üzerine basmaktadır. Cepheden, ortada bir kadın ve iki yanda birer erkek figürü betimlenmiştir.

Soldaki erkek figürünün sol ayağı yere düz basmakta, sağ ayak hafif dizden kıvrılarak yana doğru çekilmiştir. Ayaklar çıplaktır. Sağ kol yana ve aşağı tarafa sütun üzerine doğru götürülmüş olup, dirsekten hafif kıvrılarak sol kalça üzerine çekilmiştir. Figürün üzerinde sol kol ve omuzu kapatan sonra arkadan dolandırılarak sağ kalça ile beraber bacağı da örten kalın manto vardır. Figür mantonun ucunu sol eliyle tutmakta ve iki

parmağı açıktır. Figür yarı çıplak heroik olarak betimlenmiştir. Ayrıca sol el parmağının ikisini açık tutması bir (işaret yapıyor gibi olması) sembol ifade ediyor olmalıdır. Çünkü bu tip ifadelere Sidamara tipi diğer lahitlerdeki bazı figürlerde de rastlanmaktadır. Baş yuvarlak olup 4/3 sola doğru çevrilmiştir. Çene ve burnun bir kısmı kırılmıştır. Kaşlar çıkıntı yapmış, saçlar kalın bukleler halinde alın üstünde aslan yelesi şeklinde işlenmiştir. Figür dikkatlice sola doğru bakmaktadır.

Ortada yer alan kadın figürünün sağ ayağı yere düz basmakta, sol ayak dizden hafif kıvrılarak yana doğru atılmıştır. Sağ kol dirsekten kıvrılarak göğüs üzerine çekilmiş ve elinde bir kalem tutmaktadır. Sol kol ise dirsekten kıvrılarak öne ve yukarı doğru götürülmüş olup, elinde rulo tutmaktadır. Baş sola doğru çevrilmiştir. Oval yüzlü, etli dudaklıdır. Burnun bir kısmı kırılmıştır. Saçlar bukleler halinde işlenmiştir. Üzerinde yere kadar inen alta ince khiton, onun üstünde sol omuzdan arkaya sağ kalça üzerinden öne geçirilen ve yukarıya doğru çekilip, sol el üstünden ucu aşağıya atılan hymation yer alır. Kadının yüzünde kendinden emin yaptığı işin doğruluğuna inanan bir ifade vardır.

Sağdaki erkek figürünün sağ ayağı yere düz basmakta, sol ayak dizden hafif kıvrılarak yana doğru atılmıştır. Ayaklarda uzun çizme vardır. Sağ kol dirsekten kıvrılarak kadına doğru uzatılmıştır. Sol kol kalça üzerine doğru götürülmüştür. Figürün üzerinde diz üstüne kadar inen ve belden kemerlenen kalın manto vardır. Bunun üstünde sağ omuz üzerinde düğmelenen arkaya ve vücudun soluna doğru atılan pelerin yer alır. Elbiseler vücut üzerinde kabarık V kıvrımlar oluşturmuştur. Baş sağa 4/3 kadına doğru döndürülmüştür. Yüz yuvarlak, top çeneli ve kemerli burunludur. Saçlar kalın bukleler halinde matkapla işlenmiştir.

Bu cephedeki figürler genel olarak ele alındığında; gymnasiumda bir eğitim sahnesi işlenmiştir. Merkezi teşkil eden kadın elinde kalem ve rulo tutmakta iki yanda Ephep yaşta sayılabilecek öğrenciler onu dikkatlice dinlemektedirler. Burada mezar sahibinin heroik ve okur yazar olduğu anlatılmak istenmiştir.

KAPAK

Tarla tesviyesi sırasında çıkan lahdin kapağı orijinal bulunduğu için şu andaki konuş şekli doğrudur.

Kapağın iç kısmı yarım daire kesitli oyulmuştur. Uzun kenarlar üç, kısa kenarlar birer olmak üzere toplam sekiz dikdörtgen çıkıntı ile eşik olarak bölümlenmiş, bunların arasında triglif ve üstünde palmet yaprağı

sırası yer alır. Köşelerde birer adet insan başlı, aslan gövdeli, kuş kanatlı mitolojik yaratık olan Sfenks betimlenmiştir. Buranın üstünde ön tarafta dışa doğru iki profilli bölüm ve üstünde ortada iki ucu boğa ayağı şeklinde sona eren çıkıntı yapılmıştır. Kapağın arka ve iki dar yüzünde dikdörtgen profilli şerit yer alır ve üstünde kline yapılmıştır. Ön tarafta klinenin iki köşesinde sağdaki kırılmış, soldaki sağlam olan deve protomu ve ona saldıran aslan betimlenmiştir. Klinenin arka ve iki dar yüzü içe doğru kavisli yapılmıştır. Bu kavis içerisinde birbirini takip eden dikdörtgen şeritli panolar arasında kum saati şeklinde geometrik desenler yapılmıştır. Dikdörtgen panolar içinde ise Griphon kabartmaları yer alır. Arka kısmın iki köşesinde, sağdaki kırılmış, soldaki sağlam birer Medusa başı yapılmıştır. Kapağın iki kısa tarafında taşımak için birer dübel deliği açılmıştır.

Klinenin ön tarafında eşit aralıklarla yapılmış ve klineyi üçe bölen, ortada asma yaprağı, iki yanda lale dizisinin yer aldığı dikdörtgen bezemeler yer alır. Bu kısımda Grekçe olarak yazılmış kitabe vardır. Kitabede:

ΕΥΘΕΙΟΥ ΠΥΡΡΩΝΟΣ ΑΣΙΑΡΧΟΥ

Ευθέτου Πύρρωνος ἀσιάρχου

Euethios Pyrrhon, Asiarch (Asya Arhonu) yazılmıştır. Klinenin üzerinde başları boyunlarından itibaren kopmuş olan ve uzanmış, biri erkek biri kadın iki figür yer alır. Kadın altta ince ve bol kıvrımlı khiton ve üzerine hymation giymiştir. Sağ kol öne kalçanın üzerine doğru atılmış olup, dirsekten kıvrılarak klineye yaslanmış, eli aşağıya doğru inen elbise katlarının üzerinde ve açıktır. Erkek figürü kadının arkasında ve onu kucasına almış şekilde betimlenmiştir. Sağ kolunu kadının sağ omuzuna uzatmış ve eliyle kadının sağ omuzunu tutmaktadır. Sol kol dirsekten kıvrılarak kline yastığına yaslanmış ve elinde ucu kırılmış bir rulo tutmaktadır. Erkek figürünün üzerinde tüm vücudu örten kalın kumaş elbise vardır. Klinenin sol üstünde başı ve sağ kolu kırılmış, klineye yaslanan ve sol elinde üzüm salkımı tutan bir Eros betimlenmiştir. Erkek figürünün yanında klinenin sağ önünde sadece çaprazladığı bacakları görülen, diğer tarafları kırılmış ikinci bir Eros yer alır. Bu Eroslar karı-koca arasındaki bağlılığı, sevgiyi ve sadakatı sembolize etmektedir. Klinenin sol ön ve sol arka tarafında parçalanmış ve kopuk kısımlar, üstünde ise (yatan erkek figürünün arkasında) oyularak delinmiş bölüm vardır. Figürlerin ayak yanında ise soyguncular klinenin üstünü parçalamış ve içeriye girmişlerdir.

Kline yanındaki yazıttan da anlaşılacağı üzere, klinenin üstünde yönetici rahip, Asya Arhonu Euethios Pyrrhon ve karısı betimlenmiş olup, lahit içinde de karı koca gömülmüştür. Laodikya özellikle Roma Dönemi'nde M.S. 2.yüzyıldan itibaren Asia Metropolü olarak nitelendirilmiştir¹. Strabon İmparator Augustus'un Laodikya'yı krallığa bile layık gördüğünü söyler. Kline üzerindeki yazı stili M.S.3.yüzyılın ilk yarısına aittir. Asiarch ünvanı İmparator Caracalla (M.S.221-217) zamanında Laodikiyalı yöneticilere verilmiştir³. Asiarch temsilci gönderme yetkisine sahip metropollerde, baş rahip yöneticiye Roma İmparatorluğunca verilen bir ünvanıdır⁴. Bu rahip de olabilir. Küçük Asya Asiarchs Roma yöneticileri listesinde Euethios Prryhon ismine rastlanmamaktadır⁵. Bu da Euethios Prryhon'un bir rahip olabileceği olasılığını kuvvetlendirmektedir. M.S. 2. yüzyıla tarihlenen (bitirilişi 206) Hierapolis tiyatrosundaki antalar üzerinde yer alan lotus, palmet ve yumurta dizilerinin yapılışı, lahitteki palmet ve yumurta dizilerine göre daha erkendir⁶. Tiyatrodaki yumurta dizilerinin oval olmasına karşın, lahittekiler yuvarlaktır. Tiyatrodaki palmetler daha açık ve doğal yapılmıştır. Lahitin sokel profili Waelkens'in sütunlu lahitler listesinde 6. tipe girmektedir⁷. Laodikya lahti, cephedeki sütun ve alınlık düzeni olarak Wiegartz'daki; ortadaki üçgen, iki yandakiler basık yarım daire alınlık ve altta pedastal kaideli, korinth başlıklı tipe girmektedir⁸. Bu tip lahitlerde sütun yivleri karşılıklı ters olarak açılmıştır.

Sidamara tipi sütunlu lahitlerin Roma Dönemi'nde özellikle, Konya, Antalya, Burdur, Denizli, Afyon illerinde çok yaygın olduğunu, bu müzelerde bulunan lahitlerden anlıyoruz. Hatta Manisa, Bursa, İstanbul, Ankara, Adana, Hatay ve Aphrodisias müzelerinde bu tip lahitler bulunmaktadır. Orta Anadolu ve Batı Anadolu'yu kapsayan geniş bir yelpaze içerisinde bu tip lahitler yayılmıştır. Lahit ismini Konya'nın (İkonion) güneydoğusuna düşen antik Sidamara'dan almaktadır. Bu kadar geniş bir bölgeye yayılmış olan bu lahitler sadece Sidamara atelyesinde yapılmış olamaz. Özellikle Dokimeion, Synnada ve diğer mermer ocaklarından çıkarılan taslaklar değişik atelyelerde, değişik ustalar tarafından şekillendirilmiş olmalıdır. Roma Dönemi'nde Hierapolis şehrinin dahi kendi atelyesi bulunduğu bilinmektedir.

(1) Akurgal, s.446

(2) Strabon (XII-XIII-XIV). s.78

(3) Barclay s.679

(4) RE.II, 2, s.1564-1578

(5) Magie, s.1298-1301, 1604-1607

(6) Hierapolis II, s.22-24, levha: 4

(7) Waelkens, s.3, levha: 3

(8) Wiegartz, levha: 1

Laodikya lahtinde, sütunlu lahitlerde genel olarak sevilerek işlenen, sanki bu tip lahitlerin karakteristik özelliği haline gelen, ön uzun yüzde ortada filozof mertebesine ulaşmış, iskemle üzerinde oturan ve elinde rulo tutan, diğer figürlere göre daha yüksek bir zemin üzerinde betimlenmesiyle de aynı zamanda dini kutsal olma (rahip) özelliğini ön plana çıkaran, sakallı, her yönüyle üstün bir kişi betimlenmiştir. Onun bu dini yönünü, önündeki başı da dahil vücudunun her yeri kapalı olan aynı zamanda başının diademli oluşuyla da soyluluğunu gösteren rahibe tipindeki eşi destelemektedir. En sağdaki çıplak atlet, mezar sahibinin sporcu olduğunu ve müsabaka kazandığını, en sol taraftaki kalkan ve mızraklı savaşçı figürü ise çok iyi savaşçı Strategos olduğunu sembolik olarak göstermektedir. Arka uzun yüzdeki av sahnesinde M.Ö.5.yüzyıldan itibaren Lykia ve Satrap lahitlerinde, 4.yüzyılda İskender Lahti'nde sevilerek işlenen, antik dönemin en önemli saygınlık ve prestij unsuru sayılan aslan ya da panter avı sahnesi işlenmiştir.

Sağ kısa yüzde kişinin dini yönü ele alınmış, tanrıya karşı şükranlarını ve beratını tapınağı sunan rahip yönetici ve karşısında hanımı betimlenmiştir. Bu sahne Eüethios Pyrrhon'un baş rahip yönetici ya da rahip olduğunu yansıtan bir betimleme tipidir. Çünkü M.S.2.yüzyılda Roma İmparatorluğu'nca Laodikya şehrine "neocorus" tapınak koruyuculuğu ünvanı verilmiştir⁹. Kazılarda çıkarılan bir yazıtın Laodikya şehrinde Dionysos şenlikleri ve Hekatlon yarışmalarının hepsinde başarılı olan bir atletin onuruna dikildiği anlaşılmıştır¹⁰. Sol kısa yüzde ise bu kişinin gimnasium eğitimi aldığını, (okur-yazarlığını), yarı çıplak oluşuyla da heroik olduğunu anlatan betimleme yer almıştır.

İznik Müzesi'ndeki Sidamara lahit fragmanı M.S.180-185 yıllarına tarihlenmiştir¹¹. Laodikya'da bulunan diğer bir parça M.S.2.yüzyıl sonuna tarihlenmektedir¹².

Roma Dönemi'ndeki¹³ sütunlu lahitin kısa sağ tarafında aynı tapınağı sunu merasimi tasvir edilmiştir. Figürlerin kalın kıvrımlı elbise şekilleri ile ikinci derecedeki (yumurta dizileri, palmetler) süslemeler aynı gibi gözükse de Laodikya lahtindeki figürlerin elbise kıvrımları daha sert ve vücuda yapışmış şekilde betimlenmiştir. Bu yönden lahit biraz daha geç tarihte yapılmış olmalıdır. Roma Dönemi lahti M.S.180 yılına tarihlenmektedir.

(9) Bean, s.295

(10) Müzede yayınlanmamış Antonios Pius dönemine ait yazıt.

(11) Wiegartz, s.161, levha: 37a

(12) a.g.e., s.154, levha: 20

(13) Waelkens, s.80, levha: 24-1

Hierapolis E lahti ve Hierapolis F lahti¹⁴, M.S.180-185 yıllarına tarihlenmektedir. Afyon F lahti de aynı tarihe verilir¹⁵. Figürlerinin elbise kıvrımı daha sert olan Hierapolis G fragmanı¹⁶, Laodikya lahtine yakınlaşmış olup M.S.160-205 tarihlerine verilir.

Denizli B fragmanı ve Hierapolis H fragmanı¹⁷, M.S.195-200 tarihlerine verilir. 442 envanter 754 klasik nolu Hierapolis H fragmanındaki iskemleye oturan sakallı figürün oturuşu daha doğal ve elbise kıvrımları daha yumuşaktır. Ayrıca sütun başlıklarının da yapılış şekilleri farklıdır. Hierapolis kuzey nekropolünde bulunan lahit Wiegartz¹⁸ tarafından 2. yüzyıl sonu 3.yüzyılın başına, Waelkens tarafından da¹⁹ M.S.205-210 tarihlerine verilmiştir. Hierapolis ve Laodikya lahitlerinde tasvir edilen konu dört cephede de tamamiyle aynıdır. Bu iki lahtin aynı atelyede yapılmış olabileceği etkisi bizde uyanmıştır. Figürlerin ince uzun ve biraz da S duruşlu betimlenmesi elbise kıvrımlarının derin sert ve vücuda yapışmış şekilde verilmeleri, saçların işlenişi ile ikinci derecedeki süslemeler (palmet-istiridye kabuğu-yumurta dizileri) tamamen aynı gözükmektedir. Bizce Waelkens'in tarihlemesi daha uygundur.

Antalya Müzesi'nde bulunan fragman²⁰, M.S.220 yıllarına tarihlenmiştir. Adak sahnesindeki cephe düzeni tamamen Laodikya lahtiyle aynıdır. Aynı şekilde Afyon fragmanı²¹ M.S.210-215 tarihlerine verilir.

Bu tip sütunlu lahitler üzerinde işlenen konu klişeleşmiş olup, kaanatimce değişik atelyelerde değişik ustalarca hazırlanmaktadır. Çünkü genel olarak konular aynı olmasına rağmen figürlerin duruşlarında ve ikinci derecedeki süslemelerde bazı ufak farklar görülmektedir. Önceden hazırlanan ya da sipariş verilen lahit, alıcının zevkine ve parasına göre yapılmaktadır. Usta sadece kapak üzerinde mezar sahibinin (karı-kocanın) gerçek portresini görerek yontar. Laodikya lahti kapaktaki yazıttan da anlaşılacağı üzere şehrin yönetici rahibi Euethios Pyrrhon'a aittir. Yazı karakteri M.S.3.yüzyılın ilk çeyreğine tarihlenir²². Barclay'in belirttiği gibi asiarch ünvanı Caracalla döneminde Roma İmparatorluğu'nun bir ayrıcalığı olarak Laodikyalı yönetici rahiplere, ne-

(14) *a.g.e.*, s.80

(15) *a.g.e.*, s.81

(16) *a.g.e.*, s.82

(17) *a.g.e.*, s.83 (fotoğrafına bakınız)

(18) Wiegartz, s.155-156

(19) Waelkens, s.84, levha: 26/2, (fotoğrafına bakınız)

(20) *a.g.e.*, s.87, levha: 27/2

(21) *a.g.e.*, s.86

(22) Epigrafist Prof.Dr.Tulia Ritti tarafından

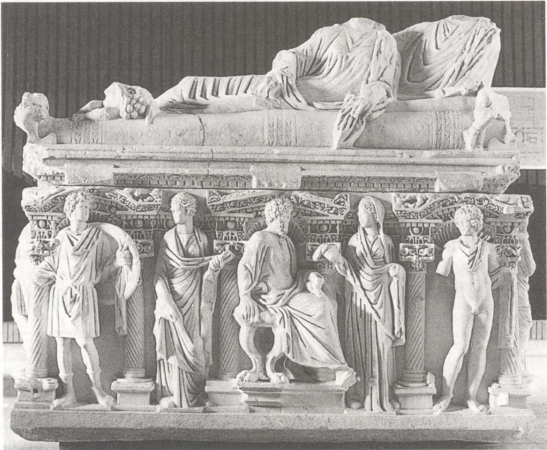
ocorus ünvanı da Laodikya şehrine verildiğine göre Euethios Pyrrhon, İmparator Caracalla (M.S.211-217) döneminde Laodikya şehrinde yönetici rahiptir. Euethios'un 10 yıl daha sonra ölmüş olabileceğini de gözönüne alırsak M.S.227 tarihleri ortaya çıkar. Elbette lahit Euethios veya karısı yaşarken sipariş verilerek yaptırılmış olmalıdır. Yaptığımız stil karşılaştırmalarına da dayanarak Laodikya lahtinin tarihini M.S.205-230 yıllarına vermemiz doğru olacaktır.

KISALTIMA VE KAYNAKLAR

- AKURGAL: E.Akurgal, *Anadolu Uygarlıkları*, İstanbul, 1989
BEAN: G.Bean, *Karia* (Ç.B.Akgüç) İstanbul, 1987
BARCLAY: Barclay V.Head, *Historia Numorum*, London, 1977
HIERAPOLIS II: F.D'andria-T.Ritti, *Le Sculture Del Teatro*, Roma, 1985
MAGIE: D.Magie, *Roman Rule in Asia minor*, Appendix II, Princeton, 1950
R.E.II: *Real Encyclopaedia* II, 2, 1986
STRABON: *Strabon, Coğrafya (Anadolu)*, (Ç.A.Pekman), İstanbul, 1987
WAELEKENS: M.Waelkens, *Die Werkstatt Der Repräsentativen Kleinasiatischen Sarkophage*, Berlin, 1982
WIEGARTZ: H.Wiegartz, *Kleinasiatische Savlensarkophage*, Berlin, 1965
a.g.e: Adı geçen eser.

Resim 1: Lahtın ön ve kısa sol cephesinin genel görünüşü

Resim 2: Ön cephe ve kapak görünüşü

Resim 3: Ön cephede savaşçı ve giyimli kadının görünüşü

Resim 4: Savaşçı ve kadının detay görünüşü

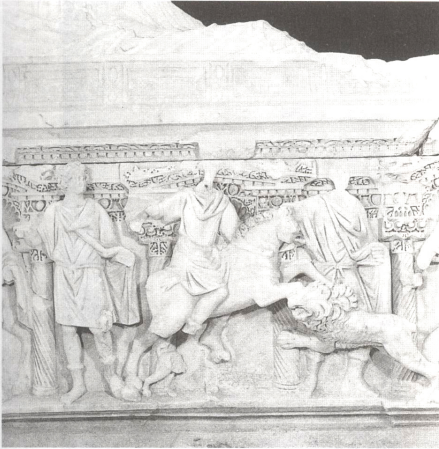
Resim 5: İskemleye (tahta) oturan sakallı figür, diademli rahibe kadın (eşi) ve genç çıplak atletin görünüşü.

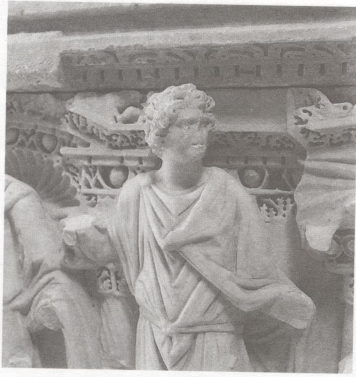
Resim 6: Arka uzun cephe, lahtın arka uzun ve kısa sağ cephesinin genel görünüşü.

Resim 7: Arka uzun cephe ve kapağın görünüşü.

Resim 8: Av sahnesinden detay görünüş (dioskur-avcı ve arslan)

Resim 9: Dioskur'un detay görüntüsü

Resim 10: Kısa sağ cephe, adak (sunu) sahnesinin genel görünüşü.

Resim 11: Adak (sunu) sahnesinden detay görünüş, (rhap ve kadın)

Resim 12: Kısa sol cephe gymnasium sahnesinin genel görünüşü

Resim 13: Gymnasium sahnesinden detay görünüş.

Resim 14: Hierapolis Kuzey Nekropolü'nde bulunan sütunlu lahit.

Resim 15: Hierapolis (E. 442-K. 754 no'lu G. fragmanı)